

Zámorské objavy – zreteľ na otázku otroctva a rasizmu

Pre koho je učebná figúra určená?

2. ročník stredných škôl

Tematický celok:

Nástup Novoveku

Cieľ:

Žiaci majú začleniť obdobie do historicko-spoločenského kontextu a zhodnotiť dopad zámorských plavieb a neskorších vplyv na fungovanie svetového poriadku v rannom Novoveku až do dnes.

Pomocou práce s textom, majú žiaci za úlohu vcítiť sa do postavenia otrokov, ale aj otrokárov a majú zanalyzovať príčiny a dôsledky týchto obchodov.

Video s tematikou spoločenského a rodinného dopadu obchodu s otrokmi im poskytne možnosť zistiť fakt, že problém obchodovania s otrokmi pretrval aj dodnes a má dôsledky.

Esencia témy pre dnešok:

Ide o tému, ktorá bola, je a bude relevantná. Žijeme v multikultúrnej spoločnosti a vďaka sociálnym sieťam to vidíme každý deň, aj keď možno pravda, že na Slovensku je spoločnosť viac homogénna. Tým, že máme prístup k svetovému daniu na svojich telefónoch, sme svedkami rôznych dozvukov rasového a otrokárskeho segregovania aj dnes.

V dobe, kedy rasizmus a xenofóbia nie len že nevymizli, ale sú súčasťou našich životov, je potrebné si ujasniť, kde to všetko začalo a ako to celé ovplyvnilo náš ďalší vývoj ako spoločnosti. Žiaci si hľadám uvedomia, že minulosť a história nie sú vecou uzavretou, ktorá nás nijak neovplyvňuje. Na tomto názornom príklade, ktorý má svoje korene na konci stredoveku plánujem poukázať na fakt, že všetko čo sa stalo, aj v ďalekej minulosti, má dosah a dopad na dnešok.

Výkonový a obsahový štandard v súlade s iŠVP:

Výkonový štandard – žiak vie: určiť predpoklady zámorských objavov, rozpoznať príčiny zámorských objavov, zdokumentovať pomocou dejepisnej mapy jednotlivé objavné

plavby, zhodnotiť hlavné dôsledky zámorských objavov, zdokumentovať rozdelenie kolónií európskymi veľmocami v novoveku, analyzovať školské historické pramene z daného obdobia.

Obsahový štandard - objavitelia, dobyvatelia, kolónie, kolonizátor, impérium, koloniálne ríše, svetový obchod, delenie sveta, stret kultúr, rasizmus

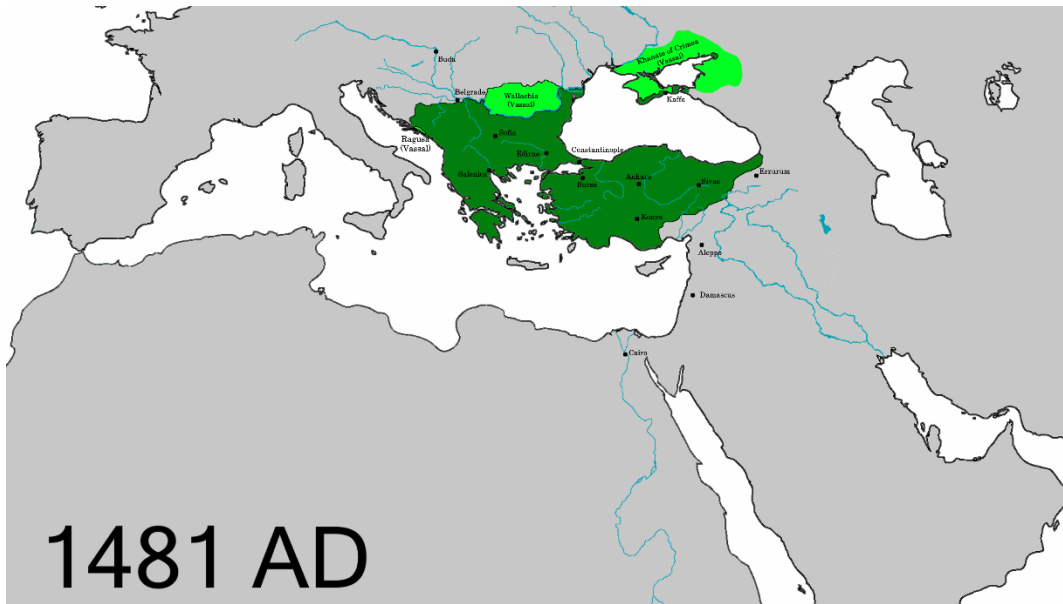
Postup práce: (minutáž je voliteľná)

1. Úvod hodiny sa nesie v duchu toho, že žiakom je pripomenuté, že im bola na konci minulej hodiny oznámené, že si majú naštudovať kapitolu o zámorských objavoch, že si majú v prípade potreby pripraviť otázky, ktoré by im osvietili veci, ktoré sú im nejasné a majú tak šancu sa s učiteľom na začiatku hodiny porozprávať o tom, čo čítali. (4-5 minút)
2. Začiatok evokácie je spojený s videom, na ktorom sa jedna slávnejšia osoba afroamerického pôvodu dozvedá o svojich koreňoch, o tom, ako sa jeho predkovia dostali do Ameriky a že boli na palube poslednej známej otrokárskej lode. Dokonca nájde aj fotku svojho pra-pra-pra-pra starého otca, s ktorým má podobný pohľad a oči. Táto emotívna vsuvka slúži na ponorenie sa do deja a na nastavenie mind-setu, ktorý je potrebný pri preberaní tejto témy. Musia si na úvod uvedomiť, že ide o stále páľčivú tému, ktorá ovplyvňuje životy dnešných ľudí a rovnako tak toto video v ďalšej časti navodí pocit uzavretého kruhu, keď sa žiaci dostanú k práci s textami. (5 minút)
www.youtube.com/watch?v=3rbuzThk7oc
3. Po krátkej rozprave, brainstormingu a videu prichádza na rad menší výklad zo zasadením do deja. Navodím historicko-spoločenský kontext na pýtam sa kontrolne otázky.
V akom sme storočí? Kde sa nachádzame? Ako vyzerá Európa v tomto období? Akými zmenami prechádza Európa v tomto období (podľa toho, čo si načítali)? Aké sú hospodárske a ekonomické dôvody na expanziu? Existovali aj iné dôvody? Akú rolu zohrala Osmanská ríša? Kto to bol Krištof Kolumbus a prečo hájil farby Španielska? (10 minút)
4. Po týchto otázkach prichádza na rad mapa a vyvolávanie k tabuli. Po prejení si základných konceptov a východísk danej doby, je potrebné, aby si žiaci dokázali danú dobu a priestor prepojiť s danou lokáciou na mape. Na mape(1) budú mať za úlohu poukázať na situáciu, ktorú vidia: Európu, sever Afriky a kus Ázie, ktoré boli dovtedy limitovaným známym svetom, z toho budú musieť vyvodiť to, že bolo potrebné v tomto limitovanom svete nejak fungovať, obchodovať a nachádzať cesty k tomu. Potom bude

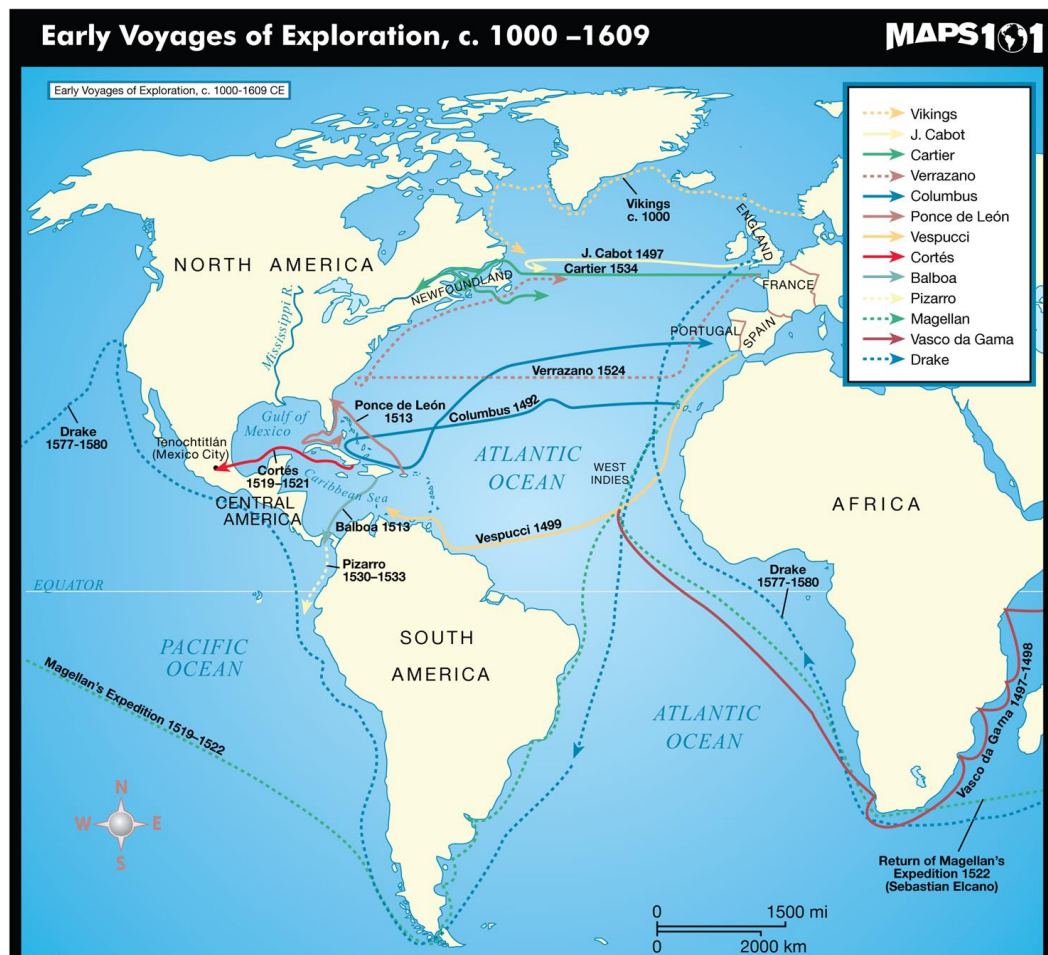
mapa(2) rozpínajúcej sa Osmanskej ríše, ktorá bola faktorom v procese zámorských objavov. Pohľadom na mapu bude treba ozrejmiť prečo prítomnosť Osmanov v Stredomorí a Levantu spôsobila nutnosť hľadania inej cesty do Číny a Indie. Na nasledujúcej mape(3) budú znázornené objavné plavby mnohých moreplavcov a ich úlohou bude zdefinovať kde sa kto plavil, pod akou vlajkou, za akým možným cieľom a s akým efektom. Posledná mapa(4) bude znázorňovať pomyslený trojuholník obchodu s otrokmi. Tu sa dostaneme k meritu podstaty tejto hodiny. Bude tento trojuholník načrtnutý a žiaci (podľa toho čo si načítali a čo k téme vedia) budú musieť vysvetliť dôvody smeru tohto trojuholníka, ako fungoval a aký mohol mať dopad či nebudaj prínos. (8-10 minút)

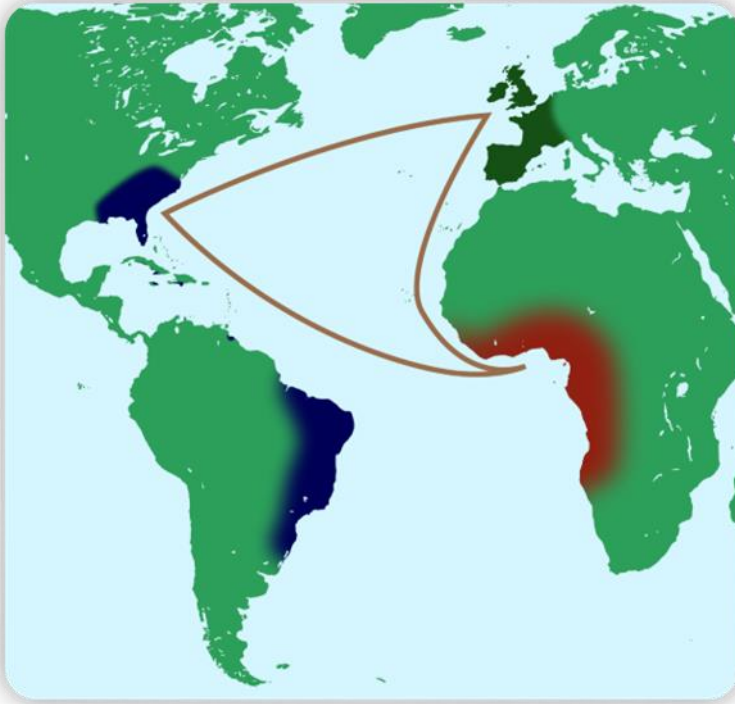
Obrázok 1 - dovedajší známy svet (1)

Obrázok 2 - rozmach Osmanskej ríše (2)

Obrázok 3 - zámorské objavy (3)

Obrázok 4 - pomyselný trojuholník obchodu s otrokmi (4)

5. Práca s textami. Ide o tri texty (žiaci sú rozdelení do troch skupín, každá má iný text, texty sú rozdané do skupín, rovnako tak sú vysvietené na tabuli), ktoré sú voľne preložené pramene, ktoré pojednávajú o rozličných úskaliach otrokárstva a života otrokov. Prvý text je od človeka, ktorý obchodoval s otrokmi a písal list kapitánovi svojej lode, ktorá mala v Afrike uskutočniť obchodnú transakciu:

Kapitánovi Peterovi Gwinnovi

Boston 27. novembra 1769

Menom vášho pána Timothyho Fitcha som vás poveril vedením jeho lode, ktorá sa za predpokladu výhodných podmienok a dávky šťastia vydá na cestu k pobrežiu Afriky. Pokiaľ vás a vašu posádku nič nepostihne, mali by ste sa najprv dostať k pobrežiu Windward, kde s božou pomocou vyložíte a výhodne predáte náš náklad a za výhodnú cenu, 50 zlatých na hlavu, zakúpite mladých a statných otrokov. Pokiaľ sa vám to nepodarí na tomto mieste, urobíte tam obchod s tým čo sa dá speňažiť, no presuniete sa inde, kde predáte zvyšok nášho nákladu za cenu mladých a silných otrokov. Na základe mojich predchádzajúcich skúseností je lepšie na týchto pobrežiach dlho nezdržiavať a

urobiť obchod čím rýchlejšie. Nevieme aká bude cesta a ako dlho bude trvať, no náš tovar priveziete v jednom kuse.

Timothy Fitch

Pri tomto texte je potrebné, aby si žiaci uvedomili, kto je tento pán Fitch a ako sa vyjadruje na adresu otrokov. Žiaci majú zodpovedať otázky typu: *Aký postup kapitán lode musel zachovať? Skúste sa vcítiť do kože kapitána, ktorý bol touto výpravou poverený a takisto otrokov, ktorí boli takto odvečení? Dokážete si predstaviť, že vykonávate takúto prácu alebo žeby ste zo dňa na deň boli odvečení preč z vašich domovou a od vašej rodiny?*

Druhý text je text otroka, ktorý píše svojej matke:

Moja drahá matka

Využívam túto príležitosť, aby som vám napísal, aby som vám oznámil, že som stále v Alexandrii. Očakávam, že začnem pracovať budúci utorok. Je tu jedna mladá dáma, ktorou som veľmi nadšený a myslím si, že môj Majster ju kúpi a vezme s nami domov. Odkedy som opustil Rappahanock, bol som vo Faquier u vdovy Bailys a videl som všetkých svojich priateľov. Nemyslím si, že môžem opustiť Virgíniu bez toho, aby som mal so sebou manželku z Virgínie. Išiel som za pani Bailysovou v očakávaní stretnutia so svojim starým Majstrom, keďže povedal, že tam bude. Pani Bailyová ma stretla pri bráne pozemku a premýšľala, kto som, kým som sa k nedostal bližšie, až vtedy ma spoznala. Veril som, že sa ešte vrátim k vám, no keď som sa s vami lúčil, v srdci som cítil, že to tak nebude.

Moja drahá matka, toto všetko ma momentálne napadá. Ak uspejem vo svojich záväzkoch, pošlem vám všetky dobré správy, keď sa vrátim domov.

Kúpili sme všetkých našich sluhov.

Nasmerujte svoje listy na

Portland

Alabama

V starostlivosti pána R. W. Smitha

V tomto texte sa snažím poukázať na bežný život otroka, ktorý musel žiť a ťažko pracovať v prostredí, ktoré ho vnímalo ako niečo menejcenné, no stále ho vnímalo ako súčasť ich spoločenstva. Chcem, aby si žiaci uvedomili to, že aj keď žil otrok ťažký život, často si ani neuvedomoval, že dokáže žiť inak, žiť lepšie a dokázal byť v tom málo čo mal ako tak spokojný. Hádám to prinúti dnešných žiakov pozrieť sa na luxus dneška s pochopením a uznaním. Otázky: *Aký tón tento otrok použil? Znel sklúčene či spokojne? Ako sa podľa vás cítil v službe pánovi? Dokážete v jeho pochvalných slovách nájsť kúsok letargie alebo smútku či nespokojnosti? Myslíte si, že bol jeho názor na službu u pána ovplyvnený prostredím v ktorom sa nachádzal?*

Posledný text je úryvok z textu Fredericka Douglassa, ktorý bol známym afroamerickým bojovníkom proti segregácii a rasizmu a sám býval otrokom. V texte píše svojmu bývalému pánovi:

Frederick Douglass

List svojmu bývalému pánovi

Často som rozmýšľal nad tým, že by som vám rád vysvetlil dôvody, na základe ktorých som sa rozhodol, že od vás utečiem. Teraz mi to príde trochu trápne, pretože ste na ne možno prišli aj smi. No aj tak vám ich ozrejším.

....

Raz ma vaša prvá manželka, pani Lucretia, počula nariekať a videla ma roniť slzy, pýtala sa ma na to, no bál som sa jej to povedať. Bol som zmätený touto otázkou, až som raz v noci, keď som sedel v kuchyni, počul niektorých starých otrokov hovoriť o tom, že ich rodičov ukradli z Afriky bieli muži a predali ich sem ako otrokov. Celá záhada bola razom vyriešená.

....

Čo ste vy, som ja. Ste len muž a ja tiež. Boh stvoril oboch a stvoril nás oddelených od seba. Nie som od prírody spätý s vami, ani vy so mnou.

.....

Sme odlišné osoby a každý z nás má rovnaké, no zároveň odlišné schopnosti potrebné pre našu individuálnu existenciu.

Posledný text má poukázať na život po otroctve. Veľké množstvo otrokov ušlo od svojich pánov a dokázali na severe žiť normálnejším životom. V tejto ukážke sa snažím poukázať na fakt, že Douglass (človek sčítaný a inteligentný) dokázal odísť od svojho pána, dosiahnuť vysoké postavenie v spoločnosti a stále pociťuje nutkanie svojmu pánovi ozrejmiť, prečo ušiel. Chceme od nich počuť, či si myslia, že išlo o dávku sentimentu alebo o ospravedlnenie Douglasa pred sebou samotným. Či si myslia, že otroci vnímali samých seba ako súčasť pánovej rodiny a či útek mohli brať ako prejav neúcty voči pánovi, že sa o nich „staral“. Otázky: *Prečo si myslíte, že mal Douglass potrebu písať svojmu bývalému pánovi? Bola za tým skrytá snaha ukázať pánovi, že si bez neho žije dobre? Dokázali by ste na základe tejto ukážky posúdiť, na akej vzdelanostnej úrovni Douglass je a či za to môže vďačiť pánovi? Dokázali by ste sa preniesť cez fakt, že sa chcete udobriť s niekým, kto vás vlastnil a nebral ako seberovného?*

(12 minút)

6. Záver hodiny, rekapitulácia toho, čo sme rozoberali, návrat k videu, otázky na dojmy po tom, ako videli video a prešli si dopodrobna význam textov. Záverečná otázka na to, či si myslia, že ide o fenomén, ktorý sa stále úplne nevyriešil a že je prítomný aj dnes.

(3 minúty)

Možné varianty a modifikácie:

Čo sa modifikácii či variácii týka, je samozrejme možné použiť iné pomôcky či už audiovizuálne (možno stačí len audio) alebo aj iné pramene či texty. Obsah a cieľ hodiny sa dá dosiahnuť aj inými prostriedkami či metódami: práca s iným typom prameňa, orientácia na iný aspekt látky, iný postup odučenia hodiny ...

Zdroje:

FEDORČÁK, Peter. *Skriptá ku Všeobecnému novoveku.*

etc.usf.edu/lit2go/45/my-bondage-and-my-freedom/1509/letter-to-his-old-master-to-my-old-master-thomas-auld/ [online]

www.gilderlehrman.org/news/letter-slave-his-mother-1859

[online]

www.medfordhistorical.org/collections/slave-trade-letters/correspondence-mid-voyage-timothy-fitch-peter-gwinn/ [online]

O autorovi:

Autor je zanieteny športový fanúšik, wannabe cinefil a milovník nostalgie (história či iné polia pôsobenia).